

Granskning av underhåll av vatten och avlopp

Rapport

Täby kommun

KPMG AB

2024-11-22

Antal sidor 16

Täby kommun

Granskning av underhåll av vatten och avlopp

2024-11-22

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	2
2	Bakgrund	4
2.1	Syfte, revisionsfrågor och avgränsning	4
2.2	Avgränsning	5
2.3	Revisionskriterier	5
2.4	Metod	5
3	Resultat av granskningen	6
3.1	Styrande dokument och organisation	6
3.2	Underhållsbehov och underhållsplaner	10
3.3	Uppföljning och intern kontroll	13
4	Samlad bedömning och rekommendationer	15

1 Sammanfattning

KPMG har av Täby kommuns revisorer fått i uppdrag att översiktligt granska stadsbyggnadsnämndens ledning, styrning och kontroll av underhåll av vatten och avlopp. Syftet med granskningen har varit att bedöma om stadsbyggnadsnämndens ledning, styrning och uppföljning av underhållet av VA-anläggningar är tillräckligt och ändamålsenligt.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att stadsbyggnadsnämndens ledning, styrning och uppföljning av underhållet av VA-anläggningar är i allt väsentligt tillräckligt och ändamålsenligt.

Bakgrunden till vår samlade bedömning är att granskningen visat att det finns flera styrdokument som tydligt reglerar styrning, ledning och ansvarsförhållanden avseende underhåll av anläggning och ledningar för VA-verksamheten. Därtill konstaterar vi att befintligt och framtida underhållsbehov formuleras primärt i vattentjänstplan, men även i andra erhållna underlag som ryms både kort- och långsiktigt.

I VA-översikten är analyser och behovsformuleringar stundtals inaktuella, men vi konstaterar att befintlig nulägesbild formuleras mer tydligt i vattentjänstplanen. Denna är dock ännu inte antagen men förväntas antas senast vid årsskiftet.

Slutligen noterar vi även att nämnden delges övergripande information som anses vara tillräcklig för att kunna vidta tillräckliga åtgärder på förekommen anledning.

I det följande redovisas våra samlade bedömningar av respektive revisionsfråga.

Revisionsfråga	Bedömning
Finns ändamålsenliga styrdokument som reglerar styrning, ledning och ansvar beträffande underhåll av anläggningar och ledningar för vatten och avlopp? - Håller de tillräcklig kvalitet? - Är ansvaret tydligt?	I allt väsentligt
Finns aktuella underhållsplaner för anläggningar för vatten och avlopp? - Vilket underhållsbehov finns i kommunen? - När kommunen växer finns det förutsättningar för utbyggnaden? - Är underhållsplanerna ändamålsenliga? - Är omvärldsförändringar och klimatförändringar medtagna i planerna?	I allt väsentligt
Finns dokumentation avseende kort- och långsiktiga underhållsbehov? - Är analyserna i dokumentationen ändamålsenlig och håller god kvalitet?	I allt väsentligt

Täby kommun

Granskning av underhåll av vatten och avlopp

2024-11-22

Har nämnden följt upp underhållsbehovet och fattat tillräckliga beslut om åtgärder? I allt väsentligt

För närmare beskrivning av bakgrunden till våra bedömningar hänvisar vi till respektive avsnitt i revisionsrapporten.

Utifrån våra iakttagelser och bedömningar rekommenderar vi stadsbyggnadsnämnden att:

- Färdigställa vattentjänstplanen så att denna snarast kan beslutas av fullmäktige, i enlighet med lagstiftning.
- Säkerställa att befintliga styrdokument är samstämmiga i behovsformuleringar och analyser när vattentjänstplanen väl är antagen.
- Fortsätta bedriva ett aktivt uppsiktsarbete över pågående och kommande investeringsprojekt inom VA-verksamheten.
- Överväga att inkorporera kontrollpunkter i internkontrollplan som avser större pågående och kommande investeringsprojekt inom VA-verksamheten.

2 Bakgrund

KPMG har av Täby kommuns revisorer fått i uppdrag att översiktligt granska stadsbyggnadsnämndens ledning, styrning och kontroll av underhåll av vatten och avlopp. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2024.

Täby kommun är VA-huvudman och sköter kommunalt vatten samt avlopp inom kommunen. Stadsbyggnadsnämnden ansvarar enligt reglemente för att för kommunens räkning genomföra detaljplaner vilka inkluderar vatten- och avloppsanläggningar samt ansvarar för drift och underhåll av densamma. Nämnden ansvarar även för att vid behov ta initiativ till och utföra utbyggnad av vatten- och avloppsledningar.

I enlighet med den verksamhetsplan som tagits fram för kommunens verksamheter för 2024 framgår att insatser kommer att genomföras för att säkra kapacitet inom de tekniska försörjningssystemen, däribland vatten- och avloppsledningar.

Arbetet med framtagande av en vattentjänstplan för kommunen kommer under 2024 att färdigställas. Det beskrivs att vattentjänstplanen är ett värdefullt verktyg och en förutsättning för det framtida arbetet med vatten- och avloppsförsörjningen. Planen ska ge förutsättningar för en långsiktig planering av den allmänna VA-verksamheten i kommunen och ge inriktning för hur Täbys VA-ledningsnät ska förvaltas och utvecklas fram till år 2050.

Med anledning av ovanstående har kommunens revisorer dragit slutsatsen i sin riskanalys att kommunens rutiner avseende arbetet med planering och underhåll av VA-anläggningar bör granskas.

2.1 Syfte, revisionsfrågor och avgränsning

Granskningen syftar till att bedöma om stadsbyggnadsnämndens ledning, styrning och uppföljning av underhållet av VA-anläggningar är tillräckligt och ändamålsenligt.

Granskningen avser besvara följande revisionsfrågor:

- Finns ändamålsenliga styrdokument som reglerar styrning, ledning och ansvar beträffande underhåll av anläggningar och ledningar för vatten och avlopp?
 - Håller de tillräcklig kvalitet?
 - Är ansvaret tydligt?
- Finns aktuella underhållsplaner för anläggningar och ledningar för vatten och avlopp?
 - Vilket underhållsbehov finns i kommunen?
 - När kommunen växer finns det förutsättningar för utbyggnaden?
 - Är underhållsplanerna ändamålsenliga?
 - Är omvärldsförändringar och klimatförändringar medtagna i planerna?
- Finns dokumentation avseende kort- och långsiktiga underhållsbehov?
 - Är analyserna i dokumentationen ändamålsenlig och håller god kvalitet?

- Har nämnden följt upp underhållsbehovet och fattat tillräckliga beslut om åtgärder?

2.2 Avgränsning

Granskningen omfattar verksamhetsåret 2024 och avser stadsbyggnadsnämnden.

2.3 Revisionskriterier

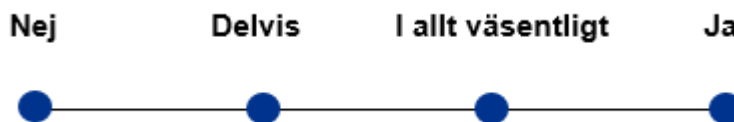
Granskningen utgår från nedanstående revisionskriterier:

- Kommunallagen 6 kap. 6 §
- Tillämpbara interna regelverk, policies och beslut
- Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster

2.4 Metod

Granskningen har genomförts genom dokumentstudier och intervjuer/avstämningar med berörda tjänstepersoner och förtroendevalda vid samhällsutvecklingskontoret och stadsbyggnadsnämnden.

De bedömningar som avlämnas i granskningen har utgått ifrån följande bedömningsnivåer.

Rapporten är faktakontrollerad av samtliga som varit föremål för intervju.

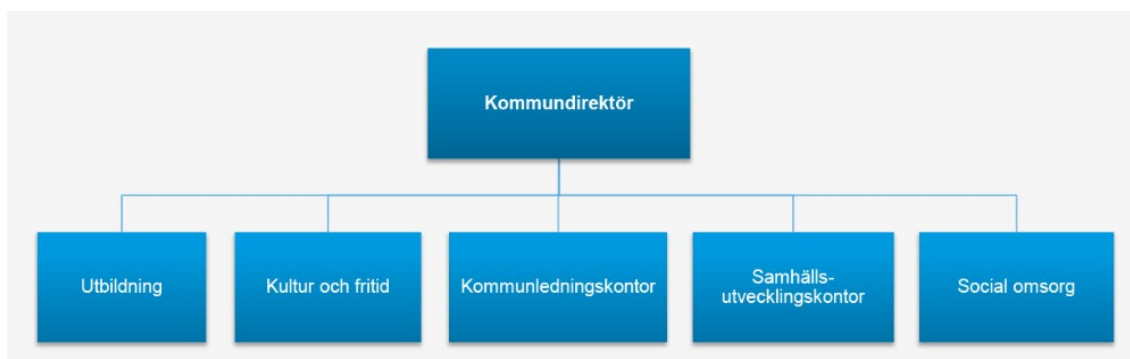
3 Resultat av granskningen

3.1 Styrande dokument och organisation

3.1.1 Ansvarsfördelning i verksamheten

Täby kommun organiserar sig enligt nedat organisationsschema, med verksamhetsområden i stället för förvaltningar. Kommunstyrelsen leder förvaltningen av kommunen och samordnar utformningen av övergripande mål, riktlinjer och ramar för styrningen av den kommunala verksamheten. Stadsbyggnadsnämnden ansvarar för ärenden som rör drift och underhåll samt anläggande och byggnation av allmänna VA-anläggningar¹.

Figur 1. Organisationsschema. Tjänstemannaorganisation.

Under samhällsutvecklingskontoret finns tre avdelningar; plan- och exploatering, fastighet samt teknik och stadsmiljö. Därtill finns en stab. Ärenden avseende vatten- och avlopp ligger placerat hos avdelningen för teknik och stadsmiljö inom VA-enheten.²

Täby kommun är VA-huvudman, och sköter det kommunala vattnet och avloppen inom kommunen. VA-enheten inom teknik- och stadsmiljöavdelningen verkställer huvudmannaskapet för den allmänna VA-anläggningen. I det verkställande arbetet ingår att planera för VA-verksamheten, utbyggnaden av VA och att förnya den allmänna anläggningen. Därtill inbegrips att ta fram underlag för verksamhetens finansiering, att verkställa utbyggnads- och investeringsbeslut, samt att ansvara för drift och förvaltning av den allmänna VA-anläggningen.

För dricksvattnet som distribueras ingår Täby kommun i ett kommunalförbund, Norrvatten, tillsammans med 13 andra kommuner i närområdet. Norrvatten förser medlemskommunerna med dricksvatten, varvid respektive medlemskommun därefter levererar det vidare till sina abonnenter (medborgare).

Täby kommun är även medlem i kommunalförbundet Käppalaförbundet, tillsammans med tio andra kommuner i närområdet. Roslagsvatten är ett kommunalägt bolag där

¹ VA-översikt för Täby kommun, 2018-02-07, Samhällsutvecklingskontoret.

² Organisationsschema Täby kommun, september 2024.

Täby kommun är delägare. Bolaget sköter debitering och fakturahantering avseende VA-kostnader.

3.1.2 Stadsbyggnadsnämndens reglemente

Av stadsbyggnadsnämndens reglemente³ framgår att nämnden är huvudman för kommunens VA-verksamhet och ansvarar för drift och underhåll av vatten- och avloppsanläggningar samt att vid behov ta initiativ till och utföra utbyggnad av dessa. Nämnden ansvarar även för att genomföra detaljplaner som, i den del det ankommer på kommunen, inkluderar utbyggnad av vatten- och avloppsanläggningar.

Under § 12 i reglementet, ansvar och rapporteringsskyldighet, förtydligas att nämnden ska tillse att verksamheten bedrivs i enlighet med gällande lagar och föreskrifter samt de mål, riktlinjer och ekonomiska ramar vilka fastställts av kommunfullmäktige. Nämnden svarar för uppföljning och utvärdering av sin verksamhet, oavsett utförare, samt uppföljning av ingångna avtal. I detta ingår regelbunden rapportering till kommunstyrelsen om såväl verksamhetens utveckling samt den ekonomiska ställningen under budgetåret. Slutligen ska nämnden även fullgöra sådan rapporteringsskyldighet till annan myndighet som ålagts dem enligt lag.

Enligt 6 a § Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster ska varje kommun via kommunfullmäktige upprätta en aktuell vattentjänstplan. Vattentjänstplanen ska prövas minst vart fjärde år, för att tillse att den är aktuell med hänsyn till behovet av allmänna vattentjänster. Täby kommun har vid granskningstillfället pågående arbete med att revidera planen. Samråd av förslaget ska ha skett under perioden 2024-04-04 – 2024-05-05, där särskilt berörda fastighetsägare och intressenter gavs tillfälle att yttra sig. Ett ytterligare tillfälle för berörda och intressenter att yttra sig skedde mellan 2024-08-15 samt 2024-09-23 då planen ställdes ut för granskning.

Enligt intervju med representanter i nämndens presidium planeras nya vattentjänstplanen antas i kommunfullmäktige under december månad 2024.

3.1.3 Riktlinjer för VA-verksamhet och VA-översikt

Till följd av klimatförändringar, ökade miljökrav och en åldrande infrastruktur betonar Täby kommun i sina riktlinjer⁴ vikten av att ha en upprättad strategisk och långsiktig plan som omfattar både dricksvatten, spillvatten och dagvatten. Detta är kommunens verktyg för att lyfta fram problem och prioritera åtgärder för att kostnadseffektivt möta de utmaningar som vederbörande står inför.

Riktlinjerna utgörs av tre övergripande områden:

- Miljö- och hälsomässigt hållbar utveckling
- Den allmänna anläggningen
- Ekonomiskt hållbar utveckling.

I Täby kommuns riktlinjer för VA-verksamhet redogörs att vederbörande, med utgångspunkt i dels Vattenmyndighetens åtgärdsprogram, dels i Havs- och

³ Reglemente för stadsbyggnadsnämnden, 2020-03-16, §38, KF.

⁴ Riktlinjer för VA-verksamhet, 2023-11-14, SBN 2023/301-36.

Täby kommun

Granskning av underhåll av vatten och avlopp

2024-11-22

vattenmyndighetens vägledning har tagit fram en VA-översikt som är daterad 2018-02-07. Där beskrivs befintlig VA-verksamhet och framtida strategiska frågor för kommunens VA-verksamhet. Riktlinjerna kompletteras vidare av en dagvattenpolicy som är gemensam med Sigtuna, Sollentuna, Upplands Väsby, Vallentuna och Täby kommun.

I VA-översikten framhävs, att till följd av EU:s vattendirektiv från år 2000 är det övergripande målet att "uppnå god vattenstatus, så att en långsiktigt hållbar vattenkvalitet och vattenanvändning tryggas". Täby kommun tillhör Vattenmyndighetens "Norra Östersjöns vattendistrikt" där målsättningen är att alla vatten ska nå minst "God status" fram till år 2027. I åtgärdsprogrammet, riktat till kommuner framhävs att dessa ska, i relation till planering av de allmänna VA-anläggningarna:

- Prioritera sin tillsyn så att de ställer krav på avloppsledningsnät och reningsverk
- Säkerställa ett långsiktigt skydd för dricksvattensförsörjningen
- Genomföra sin planering enligt plan- och bygglagen så att den bidrar till att miljökvalitetsnormerna för vatten följs
- Upprätta och utveckla vatten- och avloppsplaner
- Utveckla planer för hur dagvatten ska hanteras, både avseende kvantitet och kvalitet.

Målsättningen som angetts är överensstämmande med Täby kommuns miljöprogram som har sin grund i de nationella miljömålen. Där är ett av målen att samtliga sjöar och vattendrag i kommunen ska ha god vattenstatus senast år 2027.

Vidare berör den allmänna VA-anläggningens verksamhetsområde (vars gränser kommunen fastställt) i princip samtliga samlade bebyggelser i kommunen. Ett undantag anges vara området "Löttingelund" som är ansluten till anläggningen via avtal. 99,9% av de folkbokförda invånarna är anslutna till den allmänna VA-anläggningen inom verksamhetsområdet eller via avtal.

I avstämning med respondenter ur förvaltningen beskriver dessa att VA-översikten är att betrakta som ett underlagsmaterial. Denna innehåller en beskrivning av verksamhetens utmaningar och anläggningens skick över tid jämfört med jämförbara kommuner. Tidigare namnändrades kommunens VA-policy till "Riktlinjer för VA-verksamheten" och innehåller riktlinjer för hur arbetet ska bedrivas och hur anläggningen utformas. Översikten betraktas därför som en bilaga till riktlinjerna.

VA-översikten är daterad till 2018 och är inaktuell i vissa hänseenden. Exempelvis hänvisar översikten till att det kommande behovet av att utöka kapaciteten härleds till att befolkningsprognosen förväntas fördubblas de närmsta 20-25 åren. Denna prognos är inte längre helt överensstämmande med nuvarande förväntningar eftersom exploateringstakten samtidigt uppges förväntas minska framöver.

Dokumentet har legat till grund för vattentjänstplanen. Där i har utmaningar och andra identifierade problem aktualiserats med bedömningar av nuläget för de analyser och åtgärder som återfinns i den uppdaterade vattentjänstplanen. Respondenter vid förvaltningen uppger att det kan uppfattas som något otydligt eftersom översikten inte

har förnyats som ett separat dokument. Vederbörande är dock tydliga med att dessa inte anser att det är nödvändigt eftersom vattentjänstplanen på ett bra sätt redogör för befintligt nuläge och aktuella åtgärder.

3.1.4 Vattentjänstplan

Täby kommuns vattentjänstplan⁵ utgår från VA-branschens tolkning av befintlig lagstiftning avseende vilka delar som bör omfattas. I dessa inbegrips en plan för den befintliga anläggningen som omfattar utredningsbehov och förnyelsearbete inom befintlig VA-anläggning. Därtill inbegrips en VA-utbyggnadsplan som redogör behovet av att utöka VA-verksamhetsområdet för allmänna vattentjänster inom kommunen. Slutligen inbegrips en plan för vilka åtgärder som behöver vidtas för att den allmänna VA-anläggningen ska fungera vid händelse av skyfall.

Vattentjänstplanen är långsiktigt formulerad där investeringar i den allmänna VA-anläggningen tar sikte på år 2050. Huvudsyftet anges i planen vara att ge förutsättningar för en god planering av kommunens skyldighet att ordna allmänna vattentjänster och ge berörda insyn och möjlighet till deltagande i processen. Därtill att ge goda förutsättningar utifrån skyddet av människors hälsa, miljö och för att säkerställa kapacitet i den allmänna VA-anläggningen för planerad utbyggnad.

I vattentjänstplanen framhävs att skicket på Täby kommuns allmänna VA-anläggning är i gott skick men att det behövs en systematisk underhålls- och förnyelseplanering för att långsiktigt kunna upprätthålla en bra funktion i ledningsnäten. Att förnya befintliga ledningar samtidigt som utbyggnad av nya ledningar pågår ställer höga krav på utredning och planering för att reinvesteringar ska göras vid rätt tillfälle och rätt plats. Dessa förnyelseåtgärder väljs därför utifrån driftförhållanden, riskbedömning, kommande behov, kommunens övriga investeringsarbeten och tillgänglig budgetutrymme.

Sedan 1 januari 2024 är det lagkrav⁶ på att det ska finnas en aktuell vattentjänstplan i varje kommun som fullmäktige antagit. I granskningsunderlaget avseende vattentjänstplanen anges att fullmäktige förväntades anta denna senast under år 2023. Dock anges att inga sanktioner utdelas i enlighet med lagstiftning om denna tidplan inte hålls. I intervju uppger respondenter att planen har blivit försenad men att den har varit ute på samråd och granskning vid andra berörda myndigheter där dessa fått inkomma med synpunkter. Nuvarande tidsplan är att utkastet till planen ska tas vid nämnden under november för att därefter fastställas av fullmäktige senast under december detta år.

3.1.5 Bedömning

Vår bedömning är att det i allt väsentligt finns ändamålsenliga styrdokument som reglerar styrning, ledning och ansvar beträffande underhåll av anläggningar och ledningar för vatten och avlopp.

Därtill gör vi bedömningen att dessa i allt väsentligt håller en tillräcklig kvalitet och att ansvaret är tydligt avseende vem som är ansvarig.

⁵ Vattentjänstplan Granskningshandling, 2024-06-04, SBN2023/111-36.

⁶ Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster, § 6a

I Täby kommun finns flera styrdokument som tydligt reglerar styrning, ledning och ansvarsförhållanden avseende underhåll av anläggningar och ledningar för vatten och avlopp. Kommunen är VA-huvudman och sköter det kommunala vattnet och avloppen inom kommunen. Därtill är VA-enheten ansvarig för att verkställa huvudmannaskapet för den allmänna VA-anläggningen. Detta inkluderar drift och förvaltning.

För dricksvattnet ingår Täby kommun i kommunalförbundet "Norrsvatten" som förser medlemskommunerna med dricksvatten där varje medlemskommun levererar det vidare till abonnenter. Kommunen har inte heller något eget reningsverk för avloppsvatten utan ingår även där i kommunalförbundet "Käppalaförbundet" som ansvarar för rening av avloppsvatten.

Vi konstaterar att det inte finns en VA-policy då denna har ändrat namn till riktlinjer för VA-verksamhet och därmed ska betraktas som likställig. VA-översikten som är daterad till 2018 är att betrakta som bilaga till riktlinjerna. Delar av denna är dock i vissa avseenden daterade och inte längre aktuella. I stället har den agerat underlag för vattentjänstplanen där nuvarande lägesbild framgår i stället.

Slutligen ser vi att vattentjänstplanen ännu inte är antagen i enlighet med vad lagstiftning förordar. Vi ser dock positivt på att denna arbetas med framgent och förväntas antas av fullmäktige senast vid årsskiftet.

3.2 Underhållsbehov och underhållsplaner

Av vattentjänstplanen⁷ framgår att Täby kommuns allmänna VA-anläggning är i gott skick. Ledningsnätet omfattar 286 km vatten-, 254 km spillvatten och 261 km dagvattenledningar. Genomsnittsåldern på ledningsnätet är i snitt ca 40 år där den förväntade nyttjandetiden är 70-100 år.⁸ Trots det anges det i planen att det finns ett behov av en systematisk underhålls- och förnyelseplanering för att långsiktigt kunna upprätthålla en bra funktion i ledningsnäten och en god kvalitet på dricksvattnet. Förnyelseåtgärder väljs i dagsläget utifrån driftförhållanden, riskbedömning, kommande behov, kommunens övriga investeringsarbeten och tillgängligt budgetutrymme.

Riskbedömningar görs av s.k. "riskledningar" där sannolikheten och konsekvensen bedöms. De ledningar som har högst prioritet vid ledningsförnyelse är de ledningar som bedöms riskeras drabbas av driftstörningar och vad som kan ske om ledningen väl drabbas. Sannolikheten och konsekvensen bedöms utefter ledningens ålder, material, återkommande driftstörningar. Konsekvensen bedöms utifrån ledningens storlek, hur den ligger, och utifrån ledningens förläggningsdjup.

En bedömning görs i samband med planering av kommande års reinvesteringsarbeten där man även beaktar kommande behov och övriga anläggningsarbeten som planeras i kommunen. Bedömningen görs av funktioner inom VA-enheten. Resultatet dokumenteras som grund för kommande års reinvesteringsarbeten.

Några exempel på åtgärder som lyfts fram i vattentjänstplanen, avseende dricksvattens produktion/distribution samt avseende spillvattensförsörjning och dagvatten är följande:

⁷ Vattentjänstplan Granskningshandling, 2024-06-04, SBN2023/111-36.

⁸ VA-översikt för Täby kommun, 2018-02-07, Samhällsutvecklingskontoret.

Täby kommun

Granskning av underhåll av vatten och avlopp

2024-11-22

- Genomföra reinvesteringar på ledningssträckor där dessa förnyas genom schaktfria metoder. Åtgärder ska även utredas och planeras in löpande i en förnyelseplan för ledningsnätet.
- Förnya ledningssträckor med behov efter genomförd riskbedömning.
- Se över dagvattensledningsnätet och utföra mindre åtgärder.
- Utredda åtgärdsbehov på befintliga dagvattenanläggningar för fördröjning och rening av dagvatten från den allmänna VA-anläggningen.

Den största utmaningen med den allmänna VA-anläggningen anges i vattentjänstplanen vara kapaciteten i spillvattensledningsnätet. Åtgärder kommer krävas för att VA-anläggningen ska kunna hantera kommunens planerade utbyggnadsområden utifrån förändrade branschkrav.

Kommunen växer och planerar utbyggnadsområden för bostäder och arbetsplatser i Täby park, Roslags-Näsby och Arninge-Ullna. För att klara utbyggnadstakten kommer befintlig VA-anläggning behöva byggas ut och förstärkas, i synnerhet avseende spillvattensidan. Det föreslås i nuläget ingen utbyggnad av vare sig dricksvattenledningsnät eller dagvattenledningsnät.

Åtgärderna bygger på att spillvattnet från hela kommunen ska kunna avledas för rening i Käppalaverket på Lidingö. Åtgärder som specifikt avser spillvatten anges bland annat vara dels, investeringar i spillvattensystemet utanför de faktiska utbyggnadsområdena. Dels, utbyggnad av en kompletterande anslutning på Käppalaförbundets tunnel mellan Ensta och Visinge. Detta för att skapa kapacitet för avledning av både Täby park och Arninge-Ullna.

Det sistnämnda projektet förkortas som "KaVa" eller "Kapacitetsförstärkning genom omledning av VA". Projektet är en av de större investeringarna inom området där första etappen planeras att vara genomförd till år 2025, andra till år 2027 och den tredje inväntar mer preciserade förutsättningar innan denna del kan påbörjas. Av erhållet genomförandebeslut⁹ anges projektet ha sin grund i den utveckling som framgår av översiktsplanen¹⁰ och för att kunna möta behovet därefter.

Av erhållet underlag som visar sammanställda investeringar de kommande åren så sträcker dessa sig för de nya utbyggnadsområdena till år 2032. För befintliga till år 2027 där etapp 3 inom KaVA-projektet sträcker sig till år 2033. Utöver investeringar som redovisas i verksamhetsplan finns en sammanställning av långsiktiga investeringsbehov fram till år 2043. Där i finns schablonmässigt bedömda investeringar för VA-anläggningen (dvs. kapacitetsstärkande åtgärder respektive reinvesteringar) inarbetade. Investeringsplanen inbegriper därmed anslag både på kort- respektive långsikt.

Vidare tar vattentjänstplanen även hänsyn till omvärlds- och klimatförändringar. I synnerhet betonas vikten av att skyfallssäkra den allmänna VA-anläggningen. Enligt lagstiftningen är det dock inte VA-huvudmannens ansvar att lösa skyfallsfrågan, men

⁹ Reviderat genomförandebeslut för omledning av VA från Täby park och Arninge (KaVA etapp 1 och 2), 2024-08-29, KS, DNR 2022/267-36.

¹⁰ Översiktsplan Täby 2050 – Staden på landet, 2022-04-19, KF.

Täby kommun

Granskning av underhåll av vatten och avlopp

2024-11-22

kommunen ska bedöma vilka åtgärder som behöver vidtas för att anläggningen ska fungera till följd av skyfall.

Planen anger att det behövs ytterligare utredningar i att ta fram åtgärder för skyfallsanpassning men flera åtgärder planeras att åtgärdas till följd av genomförd analys och modellresultat. Dessa inbegriper:

- Behov av åtgärder i pumpstationer där det finns risk för att elen slås ut vid ca 20cm stående vatten ska analyseras.
- Tillskottsvattenutredningar inom identifierade riskområden ska genomföras
- Risk för stora inläckage vid nedstigningsbrunnar ska analyseras.
- Ras och skredspåverkan på VA-ledningsnätet ska utredas och analyseras
- Dagvattenanläggningens kapacitet och eventuell påverkan på befintlig bebyggelse vid större regn ska analyseras.

Dessa och tidigare redogjorda åtgärder är överensstämmande med vad som framgår av Täby kommuns långsiktiga översiktsplan som sträcker sig fram till år 2050. I planen framgår bland annat att man kontinuerligt arbetar med att uppdatera bostadsbyggnadsprognoser, befolkningsprognoser samt kommunens verksamhetsplaner och budget.

En iakttagelse som vi noterar är att VA-översikten, daterad 2018 bland annat framhäver att befolkningsprognosen förväntas fördubblas de närmsta 25 åren men i samtal med respondenter anger dessa att översiktens prognoser inte längre är relevanta på det sätt som initialt formulerades. I stället är det vissa områden som succesivt kommer utvecklas, ex. Täby park och Arninge. Befolkningsprognoser uppges ändras löpande och i den nuvarande som framgår av vattentjänstplanen förväntas en avsevärt lägre befolkningstillväxt vilket även beaktas i planeringen framgent. Det bedöms därför finnas goda förutsättningar för att kunna möta de utmaningar som åtföljs inom vattenverksamheten.

Avseende avloppssidan bedömer respondenter att det är lite mer utmanande till följd av hur ledningsnätet är uppbyggt. I intervju med representanter ur förvaltningen anger vederbörande att underhållsbehovet av befintlig anläggning kombinerat med kommunens utbyggnadsplaner och planerna för att möta detta finns i olika interna system. Själva ledningsnätet återfinns i det som kallas "VA-banken" där fel och brister, samt åtgärder bokförs. Hydrauliska modeller är ett eget separat system där möjlighet ges till att simulera både nuläge och framtidsscenario fram till och med år 2050. Ett ytterligare system som anges är benämnt som "Cactus" vilket reglerar pumpstationer. Utöver detta inbegriper underhållet olika ramavtalpartners där löpande avstämningar görs i de olika ingångna avtalen. Åtgärder samordnas även med övrigt investeringsbehov av kommunens anläggningar.

Det finns ingen samlad "underhållsplan" i Täby kommun, utan vi har i stället tagit del av en översiktlig beskrivning av vad de olika systemen innehåller och vad syftet med dessa är. Detta utöver av vad som framgår av tidigare redogjorda underlag så som vattentjänstplan. Dokumentet som vi erhållit benämns "Anläggningsplan VA" som är

kategoriserat i "drift", "planerat underhåll/akut avhjälpande underhåll", samt "investering".

3.2.1 Bedömning

Vår bedömning är att det i allt väsentligt finns aktuella underhållsplaner för anläggningar och ledningar för vatten och avlopp.

Underhållsplanerna finns inte samlade i ett enskilt dokument utan beskrivs i flera olika underlag där det framför allt framgår av vattentjänstplanen. Där beskrivs underhållsbehovet som också inbegriper konsekvenser och risker så som skyfallssäkring av anläggningen utifrån omvärlds- och klimatförändringar.

Det primära underhålls- och investeringsbehovet som finns i kommunen avser kapacitetshöjandeåtgärder inom spillvattenledningsnätet till följd av nya utbyggnadsområden i framför allt Täby park och Arninge. För att möta det behovet pågår ett kapacitetsförstärkningsprojekt, "KaVA" som ska omleda spillvatten och ämnar frigöra kapacitet i de delar av ledningsnätet som blir avlastade. Detta i enlighet med den utbyggnadsstrategi som framgår av fullmäktiges antagna översiktsplan avseende hur kommunen ska växa på ett långsiktigt, ekonomisk, socialt och miljömässigt hållbart sätt.

Vi bedömer likväl därför att det även finns dokumentation som avser underhållsbehovet på både kort- och långsikt där analyserna i dokumentationen är i allt väsentligt ändamålsenliga och att dessa håller en god kvalitet.

Det finns en samstämmighet mellan behovsformuleringen i översiktsplanen och vattentjänstplanen. Däremot noterar vi att många av de åtgärder som framhåvs i vattentjänstplanen, föranledda av analys, är att åtgärderna ofta bryts ned i att dessa behöver vidare utredas framgent.

Likväl noterar vi att VA-översiktens analyser i vissa avseenden är inaktuella. Vattentjänstplanen är det mest aktuella styrdokumentet vars analys och behovsformuleringar har en bättre förankring i gällande nulägesbild. Vi uppmärksammar dock att vattentjänstplanen ännu inte är fastställd, likt vad som framgår av tidigare bedömning.

3.3 Uppföljning och intern kontroll

I intervju med representanter ur nämndens presidium uppger dessa att vederbörande delges information från förvaltningen inom ramen för den ordinarie budget- och uppföljningsprocessen med ex. delårs- och helårsrapporteringar. Därtill revideras taxan årligen i enlighet med årshjul. Taxan avser dock inte underhållsbehovet primärt utan berör främst finansiering. Verksamhetsplaner och uppföljning av intern kontroll ryms även här i, samt ekonomisk uppföljning.

Specifikt kopplat till VA-verksamheten och underhållsbehovet så sker detta löpande. Inga stående punkter finns på dagordningen och inga stående dragningar genomförs. Representanter ur förvaltningen delger en liknande bild där nämnden inte delges underhållsbehov på detaljnivå. De stora ramarna för underhållsbehoven och planeringen framgent beskrivs i vattentjänstplan och andra styrdokument som nämnden sedan kan fatta beslut om.

2024-11-22

Representanter ur nämndens presidium beskriver fortsatt att dessa i det stora hela uppfattar att uppföljningen och vidtagna åtgärder har varit tillräckliga. Vederbörande bedömer att när vattentjänstplanen väl är fastställd skulle denna kunna brytas ned i mer konkreta handlingsplaner för att på så vis få ännu bättre förståelse av lägesbilden.

Stora investeringsbehov och VA-verksamheten ligger till grund för att nämnden kommer ha anledning framöver att efterfråga mer information, både avseende status och hur det påverkar behovet av kommande investeringar. Redan nu upplevs det i nämnden finnas ett större intresse till följd av det pågående KaVA-projektet. Nämndsledamöter uppges vara mer aktiva och efterfrågar i synnerhet information om när medarbetare förväntas hålla dragningar inför nämnden så att dessa kan följa utvecklingen mer i detalj och fortlöpande. Detta i enlighet med vad som framgår av reglemente som förordar att nämnden har till ansvar att fortlöpande följa utvecklingen av bland annat vatten- och avloppsanläggningar¹¹.

Av protokollsgenomgång under år 2024 noterar vi att nämnden har delgetts upplysningar och fattat beslut om ovanstående punkter. Exempelvis ser vi att till följd av renoveringsbehov av VA-ledningar framgent så har nämnden fattat beslut 2024-01-16 om att genomföra ny upphandling av entreprenörer för detta ändamål¹².

Likväl ser vi att nämnden har delgetts statusrapport och information om VA-verksamheten och vattentjänstplanens skick¹³. I mars delgav förvaltningen information avseende statusen på KaVA-projektet samtidigt som de under samma sammanträde behandlade uppföljning av internkontroll, årsredovisning (där måluppfyllelsen ansågs vara mycket god) samt vattentjänstplanen inför beslut om samråd¹⁴. Statusrapporter har löpande därefter redovisats inför nämnden och dessa har under hösten även fattat beslut om att godkänna delårsrapporter, delgetts information om kommande taxejusterings samt följt upp gällande internkontrollplan¹⁵.

Avseende den interna kontrollen följs nämndens internkontrollplan upp två gånger per år i samband med del- och helårsrapportering. Uppföljning av verksamhetsmål anges även vara en del av internkontrollen som görs i delårsrapport. Intern kontrollplanen föregås av en risk- och konsekvensanalys. Nämndens interna kontrollplan för år 2024 innehåller dels kommungemensamma kontroller och dels nämndspecifika sådana¹⁶.

Internkontrollplanen kompletteras även med interna kontroller som utförs inom ordinarie arbete¹⁷. Dessa benämns som direktåtgärder. Rapporteringen sker till ekonomichef och verksamhetsområdeschef i samband med rapporteringen till nämnd. Av uppföljning som genomfördes per den 31 juli visar att de flesta kontrollområden fungerar väl och att relevanta åtgärder har vidtagits för att minska risker inom åtgärder.

¹¹ Reglemente för stadsbyggnadsnämnden, 2020-03-16, §38, KF.

¹² Sammanträdesprotokoll, 2024-01-15, §5, SBN

¹³ Sammanträdesprotokoll, 2024-02-13, §15, SBN

¹⁴ Sammanträdesprotokoll, 2024-03-19, §23-25, §28-29, SBN.

¹⁵ Sammanträdesprotokoll 2024-09-17, §76-78, SBN.

¹⁶ Internkontrollplan 2024, 2023-11-01, SBN.

¹⁷ Intern kontroll direktåtgärder, 2024, SBN.

Det finns vissa kontroller som specifikt avser VA-verksamheten, så som "Risk för bräddning av avloppsvatten" eller "risk för otjänligt vatten". Dessa har hittills inte haft några anmärkningar.

För VA-verksamheten finns andra övergripande kontroller som även berör andra verksamheter. Exempelvis omfattas "Risk för projektavvikelse avseende kostnader" eller "Risk för att projektplaner inte finns för investeringsprojekt". I den sistnämnda kommenteras att stickprov har gjorts på fem stora projekt där resultatet visar att tre av dessa inte har haft aktuella projektplaner. Dessa inbegriper dock inte de projekt som pågår inom VA-verksamheten.

3.3.1 Bedömning

Vår bedömning är att nämnden i allt väsentligt har följt upp underhållsbehovet och fattat tillräckliga beslut om åtgärder.

Nämnden delges visserligen inte information om underhållsbehovet på detaljnivå men delges övergripande information som anses vara tillräcklig för att kunna vidta åtgärder på förekommen anledning. Inom ramen för den ordinarie budget- och uppföljningsprocessen delges nämnden information som inbegriper måluppfyllelse och ekonomiskt resultat för verksamheten. Även internkontrollplan följs upp i samband med detta. Per den 31 juli ser vi inte att några större anmärkningar/avvikelser har uppdagats inom ramen för VA-verksamheten. Av genomförd protokollsgenomgång framgår att nämnden löpande har delgetts information om status och underhållsbehov för att kunna vidta åtgärder därefter.

Mycket av befintligt och kommande underhållsbehov framgår av vattentjänstplanen och för att nämnden ska kunna fatta vidare beslut i form av handlingsplaner eller dylikt kräver det att denna först fastställs. Representanter för nämndens presidium har även uppgett att det kommer finnas anledning att efterfråga ytterligare information inom den snara framtiden till följd av utvecklingen av större investeringsprojekt, däribland KaVA-projektet. Det är därför viktigt att säkerställa att planen antas snarast och att nämnden framgent fortsätter vara aktiva i att begära in den information som vederbörande anser nödvändig för att kunna fatta beslut.

4 Samlad bedömning och rekommendationer

KPMG har av Täby kommuns revisorer fått i uppdrag att översiktligt granska stadsbyggnadsnämndens ledning, styrning och kontroll av underhåll av vatten och avlopp. Syftet med granskningen har varit att bedöma om stadsbyggnadsnämndens ledning, styrning och uppföljning av underhållet av VA-anläggningar är tillräckligt och ändamålsenligt.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att stadsbyggnadsnämndens ledning, styrning och uppföljning av underhållet av VA-anläggningar är i allt väsentligt tillräckligt och ändamålsenligt.

Bakgrunden till vår samlade bedömning är att granskningen visat att det finns flera styrdokument som tydligt reglerar styrning, ledning och ansvarsförhållanden avseende underhåll av anläggning och ledningar för VA-verksamheten. Därtill konstaterar vi att

Täby kommun

Granskning av underhåll av vatten och avlopp

2024-11-22

befintligt och framtida underhållsbehov formuleras primärt i vattentjänstplan, men även i andra erhållna underlag som rymmer både kort- och långsiktigt.

I VA-översikten är analyser och behovsformuleringar stundtals inaktuella, men vi konstaterar att befintlig nulägesbild formuleras mer tydligt i vattentjänstplanen. Denna är dock ännu inte antagen men förväntas antas senast vid årsskiftet.

Slutligen noterar vi även att nämnden delges övergripande information som anses vara tillräcklig för att kunna vidta tillräckliga åtgärder på förekommen anledning.

Utifrån våra iakttagelser och bedömningar rekommenderar vi stadsbyggnadsnämnden att:

- Färdigställa vattentjänstplanen så att denna snarast kan beslutas av fullmäktige, i enlighet med lagstiftning.
- Säkerställa att befintliga styrdokument är samstämmiga i behovsformuleringar och analyser när vattentjänstplanen väl är antagen.
- Fortsätta bedriva ett aktivt uppsiktsarbete över pågående och kommande investeringsprojekt inom VA-verksamheten.
- Överväga att inkorporera kontrollpunkter i internkontrollplan som avser större pågående och kommande investeringsprojekt inom VA-verksamheten

Datum som ovan

KPMG AB

Micaela Hedin

Certifierad kommunal yrkesrevisor

Sebastian Alderblad

Verksamhetsrevisor

Detta dokument har upprättats enbart för i dokumentet angiven uppdragsgivare och är baserat på det särskilda uppdrag som är avtalat mellan KPMG AB och uppdragsgivaren. KPMG AB tar inte ansvar för om andra än uppdragsgivaren använder dokumentet och informationen i dokumentet. Informationen i dokumentet kan bara garanteras vara aktuell vid tidpunkten för publicerandet av detta dokument. Huruvida detta dokument ska anses vara allmän handling hos mottagaren regleras i offentlighets- och sekretesslagen samt i tryckfrihetsförordningen.